

УДК 657.479 : 631.15

Мазур Н. А., д.е.н., в.о. професора, завідувач кафедри обліку і аудиту Подільського державного аграрно-технічного університету Міністерства освіти і науки України

СКЛАД ЕЛЕМЕНТІВ ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЛЯ ОБҐРУНТОВАНОГО ПРОЦЕСУ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

В роботі досліджено складові елементи обліково-економічної політики аграрних підприємств України щодо процесу ціноутворення, проведено аналіз взаємозв'язку обліку витрат і процедури калькулювання як визначальних факторів ціноутворення, окреслено порядок формування облікової політики щодо ціноутворення з врахуванням специфічних умов сільськогосподарських підприємств. При обґрунтуванні основних моментів обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо впливу на процес ціноутворення в аграрних підприємствах необхідно звертати увагу більше на малі підприємства, особливості нормативно-правового забезпечення їх діяльності, зокрема організації в них бухгалтерського обліку. Керівники аграрних підприємств (зокрема й малих) при формуванні облікової політики повинні враховувати два аспекти: методичний (визначає конкретні способи відображення в обліку інформації про факти господарської діяльності, виходячи з допустимих альтернативних прийомів і способів відображення запасів) та організаційно-технічний (визначає форми обліку запасів, форми первинних документів, побудову системи внутрішнього контролю та управлінського обліку). При цьому важливим елементом обліково-економічної політики для обґрунтованого процесу ціноутворення на аграрному підприємстві має бути виважена система планування, аналізу, контролю та управління ризиками, у тісній взаємодії всіх її складових.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, ціноутворення, реалізація, облік витрат, калькулювання, собівартість, сільськогосподарські підприємства.

Рис. 2, літ. 10.

Мазур Н. А.

СОСТАВ ЭЛЕМЕНТОВ УЧЕТНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ ДЛЯ ОБОСНОВАННОГО ПРОЦЕССА ЦЕНООБРАЗОВАНИЯ НА АГРАРНОМ ПРЕДПРИЯТИИ.

В работе исследованы составляющие элементы учетно-экономической политики аграрных предприятий Украины относительно процесса ценообразования, проведен анализ взаимосвязи учета затрат и процедуры калькуляции как определяющих факторов ценообразования, установлен порядок формирования учетной политики по ценообразованию с учетом специфических условий сельскохозяйственных предприятий. При обосновании основных моментов учетно-аналитического обеспечения принятия управленческих решений относительно влияния на процесс ценообразования в аграрных предприятиях необходимо обращать внимание больше на малые предприятия, особенности нормативно-правового обеспечения их деятельности, в частности организации в них бухгалтерского учета. Руководители аграрных предприятий (в том числе малых) при формировании учетной политики должны учитывать два аспекта: методический (определяет конкретные способы отражения в учете информации о фактах хозяйственной деятельности, исходя из допустимых альтернативных приемов и способов отражения запасов) и организационно-технический (определяет формы учета запасов, формы первичных документов, построение системы внутреннего контроля и управленческого учета). При этом важным элементом учетно-экономической политики для обоснованного процесса ценообразования на аграрном предприятии должен быть взвешенная система планирования, анализа, контроля и управления рисками, в тесном взаимодействии всех ее составляющих.

Ключевые слова: учетная политика, бухгалтерский учет, ценообразование, реализация, учет затрат, калькуляция, себестоимость, сельскохозяйственные предприятия.

Mazur N. A.

THE CONSTITUENT ELEMENTS OF ACCOUNTING AND ECONOMIC POLICIES FOR REASONABLE PRICING PROCESS IN THE AGRICULTURAL ENTERPRISE.

In this work the constituent elements of accounting and economic policy of agricultural enterprises of Ukraine regarding the pricing process, analyzes the relationship of cost accounting and calculation procedures as a determinant of pricing, outlines the procedure for the formation of accounting policy on pricing, taking into account the specific conditions of agricultural enterprises. In justifying the highlights of accounting and analytical support management decisions to influence the process of pricing in the agricultural enterprises should pay attention more to small businesses, especially the legal support of their activities, including organizing them

in accounting. The heads of agricultural enterprises (including small) the formation of accounting policy should take into account two aspects: Methodology (identifies specific ways of recording information on cases of economic activity on the basis of acceptable alternative methods and ways of displaying reserves) and logistical (define forms accounting for inventories, forms of primary documents, construction of internal control and management accounting). An important element of accounting and economic policies for reasonable pricing process in the agricultural enterprise system must be prudent planning, analysis, control and management, in close cooperation of all its components.

Keywords: *accounting policies, accounting, pricing, sales, cost accounting, costing, cost, farms.*

Постановка проблеми. Сучасні умови господарської діяльності вітчизняних підприємств характеризуються посиленням гостроти ринкової конкуренції, ускладненням вимог споживачів до якості вироблених товарів та послуг, прискоренням науково-технічного прогресу та безупинною появою нових можливостей для модернізації матеріально-технічної бази виробництва, а також постійним зростанням необхідності оперативного реагування на зміни ринкової ситуації. Розширення складу факторів і рушійних сил економічного розвитку, прискорення динаміки перетворень ринкового середовища, в свою чергу, стають джерелом безперервного виникнення перед суб'єктами господарювання значної кількості нових непередбачуваних проблем і загроз, перспектив і можливостей, що суттєво розширюють коло доступних підприємству стратегічних альтернатив розвитку.

Обов'язковою умовою для реалізації зазначених альтернатив розвитку стає необхідність забезпечення належного потенціалу підприємства, що розглядається як міра потужності (явних чи скритих можливостей та здібностей) у сфері господарської діяльності, або сукупність доступних ресурсів, які можуть бути використані для досягнення певних цілей (стратегічних і поточних) []. Результати оцінки потенціалу являють собою основу для визначення пріоритетів розвитку і планування діяльності підприємства, обґрунтування широкого кола управлінських рішень і розробки проектів підвищення ефективності господарювання.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання формування та реалізації облікової політики підприємств знайшли відображення в працях таких українських вчених, як: М.Білухи, Ф.Бутинця, Г.Давидова, Г.Кірейцева, Л.Кіндрацької, Ю.Кузьмінського, М.Кужельного, В.Лінника, М.Пушкар, В.Сопка, В.Швеця, М. Щирби та багатьох інших, питаннями ціноутворення займаються переважно науковці-маркетологи. Державне регулювання ринку цін базується на антимонопольному законодавстві. Нормативно-правове підґрунтя обліку викладено у Міжнародних стандартах фінансової звітності, Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку, Інструкції про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку, внутрішніх регламентах облікового процесу на підприємстві. Поєднання аспектів цінової політики та зображення формування ціни в бухгалтерському обліку суб'єкта господарювання аграрного сектору визначає прогалини в науковій та практичній галузі та визначає напрями дослідження.

Метою статті є дослідження складових елементів обліково-економічної політики аграрних підприємств України щодо процесу ціноутворення, аналіз взаємозв'язку обліку витрат і процедури калькулювання як визначальних факторів ціноутворення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система цінового регулювання аграрного сектора характеризується складною структурою, у зв'язку з чим її оптимальне функціонування ґрунтується на прийнятті великої сукупності політичних рішень щодо встановлення рівнів підтримки, квот виробництва, співвідношення цінових і нецінових заходів, що регулюються, а також співвідношення каналів цінової підтримки. Узагальнення світового досвіду дає можливість ідентифікувати два таких канали: позичкова ставка й цільова ціна, які використовують принципово різні економічні функції [1].

Недостатня купівельна спроможність вітчизняних споживачів залишає ціни на сільськогосподарську продукцію низькими. Розв'язання цього питання потребує переходу до формування дохідності галузі на основі методології встановлення ціни виробництва і норми прибутку на авансований капітал (формула 1).

Економічний механізм регулювання виробництва продукції можна окреслити таким чином:

$$Цв = Св + \frac{НП \times К}{100} \quad (1)$$

де Цв – ціна виробництва;

Св – середньогалузева собівартість продукції;

НП – норма прибутку по економіці держави;

К – капітал галузі [2].

Через відсутність еквівалентності міжгалузевого обміну сільське господарство втрачає свої активи, різко знижуються можливості не тільки розширеного, а й простого відтворення виробництва. Ця тенденція заслуговує на увагу й оцінку з огляду на необхідність негайного втручання на державному рівні. В останні роки в Україні ситуація з цінами характеризувалася коливанням індексу споживчих цін та цін реалізації сільськогосподарської продукції.

Вартість продукції рослинництва та тваринництва, реалізованої за всіма напрямками за 2014 рік по Україні склала 194576,2 млн. грн, в тому числі за напрямками реалізації найбільшу частку реалізовано т.з. «іншим господарюючим суб'єктам» – 156391,6 млн. грн (або 80,4%), переробним підприємствам реалізовано продукції лише на суму 27450 млн. грн (або 14,1%), на ринку, через власні магазини, ларки, палатки – 7718,2 млн. грн (4%), пайовикам в рахунок орендної плати за землю та майнових паїв (часток) – 2765,3 млн. грн (або 1,4%) відповідно.

Таким чином, кожні чотири гривні з п'яти, що надійшли від реалізації сільськогосподарської продукції за останній рік, надійшли від «інших господарюючих суб'єктів». У цьому показнику відображається продаж продукції всім підприємствам і організаціям, крім тих, що здійснюють перероблення сільськогосподарської продукції.

При цьому середні ціни за цим напрямом реалізації («різного роду посередникам») були вищими у порівнянні з середніми показниками по зернових культурах (на 35,5 грн. за т), олійних (на 16,1 грн за т), картоплі (на 265 грн. за т), свинях (на 153 грн. за т), птиці (на 267 грн. за т) та молоку (на 331 грн. за т) [3].

Зауважимо, що середня ціна реалізації сільськогосподарської продукції – це вартість одиниці (тонни, центнеру, штуки) реалізованої продукції з урахуванням її якості, але без урахування податку на додану вартість, дотацій і компенсацій для підтримки тваринництва за рахунок коштів податку на додану вартість, накладних, транспортних та експедиційних витрат.

Середні ціни реалізації сільськогосподарської продукції за всіма напрямками за 2014 рік перевищували показники попереднього 2013 року за всіма видами продукції, окрім меду (на 8% знизилась). Найвищими темпами зросла ціна реалізації баштанних культур (92,2%), кукурудзи (44,1%), пшениці (36,8%) та ріпаку (35,4%) [3].

Українські аграрні підприємства реалізують сільськогосподарську продукцію за цінами нижчими, ніж в інших країнах ближнього зарубіжжя, що значною мірою є наслідком монопольного впливу посередників реалізації сільськогосподарської продукції, які привласнюють необгрунтовано високу частку доданої вартості. Тобто, на кожній реалізованій тонні вітчизняні підприємства втрачають значну частину доходу, в той час, як витрати на її виробництво стрімко зростають. Однією з причин існуючого стану диспаритету цін на ринку сільськогосподарської продукції є її висока собівартість, яка досить часто, переважно в малих та середніх тваринницьких фермах, перевищує їх загальну продажну вартість [1].

Рівень сукупного індексу витрат на виробництво сільськогосподарської продукції (середньозважена величина з індексів цін виробників промислової продукції та продукції сільськогосподарського походження, що використовуються в сільському господарстві, індексів тарифів на послуги, які надаються сільськогосподарським товаровиробникам, та оплати праці в сільському господарстві) у 2014 році порівняно з попереднім склав 117,9%, у тому числі індекс цін на матеріально-технічні ресурси промислового походження, що використовуються в сільському господарстві, склав відповідно 120,0% [4].

В процесі встановлення цін на сільськогосподарську продукцію виробникам необхідно враховувати не лише вартість її виробництва, а і цінність для споживачів, що є основою формування попиту. Крім того, для підвищення конкурентоспроможності підприємств в майбутньому необхідно приділяти більше уваги якісним характеристикам продукції та орієнтуватися на високі їх стандарти.

У 2013 році в Україні близько 90% підприємств галузі сільськогосподарства склали малі підприємства (біля 45 тис. од.), проте у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) їх частка становила лише 31%, а додана вартість за витратами виробництва (валовий дохід від операційної діяльності з урахуванням субсидій на виробництво та за винятком непрямих податків) – близько 38%, що свідчить про недостатнє використання наявного потенціалу виробництва продукції у них. Із загальної кількості малих підприємств одержали прибуток 80% з фінансовим результатом 8330 млн. грн, рівнем рентабельності операційної діяльності 13%, усієї діяльності – 8%, що дещо нижче у порівнянні з аналогічними показниками великих підприємств галузі, проте перевищує показники середніх підприємств [4].

Таким чином, при обґрунтуванні основних моментів обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо впливу на процес ціноутворення в аграрних підприємствах необхідно звертати увагу більше на малі підприємства, особливості нормативно-правового забезпечення їх діяльності, зокрема організації в них бухгалтерського обліку.

Адже на вибір облікової політики підприємства впливають наступні основні фактори:

- форма власності та організаційно-правова форма (товариство з обмеженою відповідальністю, відкрите (закрите) акціонерне товариство, кооперативи тощо);
- галузь або вид діяльності (промисловість, оптова (роздрібна) торгівля, будівництво тощо);
- система оподаткування;

- ступінь свободи дій (можливість самостійного прийняття рішень з питань ціноутворення, вибору партнерів);
- стратегія фінансово-господарського розвитку (цілі і задачі економічного розвитку підприємства на довгострокову перспективу, очікувані напрямки інвестицій, тактичні підходи до вирішення перспективних задач);
- технічне забезпечення (комп'ютерна техніка, програмні продукти, засоби оргтехніки підприємства);
- наявність ефективної системи інформаційного забезпечення підприємства;
- рівень кваліфікації управлінських та бухгалтерських кадрів;
- система матеріального заохочення і відповідальності за коло обов'язків, що виконуються працівниками [5].

При формуванні облікової політики передбачається майнова відокремленість і безперервність діяльності підприємства, послідовність застосування облікової політики, а також тимчасова визначеність фактів господарської діяльності. Вважаємо, що основні принципи облікової політики не повинні суперечити принципам бухгалтерського обліку та фінансової звітності, визначених статтею 4 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [6]. Розробляючи методи і принципи облікової політики, аграрні підприємства повинні врахувати її вплив на суми визнаних витрат і доходів, фінансові результати і на суму оподаткованого прибутку.

Структура нормативних документів, розроблена Міністерством фінансів України, передбачає створення законодавчо встановленої бази, яка визначає принципи бухгалтерського обліку, які є основою для організації обліку на рівні конкретного підприємства, як це і передбачено міжнародними стандартами бухгалтерського обліку. Зазвичай, облікова політика, сформована підприємством, уточнює моменти визнання витрат і сприяє поданню достовірної фінансової інформації. Апарат управління вибирає ті методи бухгалтерського обліку, які вважає найбільш прийнятними до своєї організації чи підприємства, тим самим створюючи її облікову політику.

Для визначення облікової політики на підприємстві в п. 1.3 Методичних рекомендацій щодо облікової політики рекомендують у розпорядчому документі про облікову політику зазначити:

- принципи, методи та процедури, які підприємство використовуватиме для ведення бухгалтерського обліку, складання й подання фінансової звітності та щодо яких нормативно-правовими актами з бухгалтерського обліку передбачено більш, ніж один їх варіант;
- попередні оцінки, які підприємство застосовуватиме з метою розподілу витрат між відповідними звітними періодами [7].

Про те, що наказ про облікову політику передбачає і податковий облік, прямо мовиться в пп. 145.1.9 ПКУ: «нарахування амортизації в цілях оподаткування здійснюється підприємством за методом, визначеним наказом про облікову політику з метою складання фінансової звітності, та може переглядатися в разі зміни очікуваного способу отримання економічних вигід від його використання» [8]. Саме зважаючи на цей пункт, контролери під час перевірок бажать зазирнути до наказу (чи іншого затвердженого документа) про облікову політику, аби пересвідчитися в правомірності застосування того чи іншого методу амортизації. Те саме стосується методів розподілу витрат, особливостей формування собівартості тощо. І якщо такого документа на підприємстві немає, то постає питання про зняття податкових витрат у сумі амортизації.

Вважаємо, що керівники аграрних підприємств (зокрема й малих) при формуванні облікової політики повинні враховувати два аспекти: методичний та організаційно-технічний (рис. 1).

Методичний аспект облікової політики визначає конкретні способи відображення в обліку інформації про факти господарської діяльності, виходячи з допустимих альтернативних прийомів і способів відображення запасів. Основні положення методичних аспектів облікової політики можуть описуватися за допомогою двох способів:

- опис всіх основних положень облікової політики незалежно від того, є вони загальновизнаними чи ні. Такий опис доцільний в розрахунку на користувача, який не знайомий з вітчизняними правилами ведення бухгалтерського обліку (наприклад, підприємства з іноземними інвестиціями);
- опис відхилень від загальних правил. Основні положення облікової політики визначають лише відступи від загальноприйнятих правил.

Таким чином, в обліковій політиці відображаються основні положення ведення обліку з врахуванням галузевих специфічних особливостей ведення господарства. При відсутності галузевих інструкцій правильний вибір облікової політики, дотримання всіх правил її оформлення має першочергове значення.

Організаційно-технічний аспект облікової політики визначає форми обліку запасів, форми первинних документів, побудову системи внутрішнього контролю та управлінського обліку.

Рис. 1. Формування облікової політики аграрних підприємств щодо ціноутворення

Джерело: сформовано автором

В економічній літературі зустрічаються різні, часто протилежні думки і погляди щодо взаємозв'язку обліку витрат і калькулювання продукції. Так, М.Г. Чумаченко, а також багато інших авторів вважають, що об'єкти обліку витрат й об'єкти калькулювання не збігаються і на цьому базується висновок про відокремлення класифікації методів калькулювання собівартості від методів обліку витрат.

Найбільш проблемним питанням останніх років щодо методології обліку витрат є питання доцільності бухгалтерської калькуляції. Більшість учасників дискусії апелюють до тези російського науковця Я.В. Соколова: «Конкуренція робить калькулювання майже беззмисловим, оскільки ціна в цьому випадку складається під впливом попиту і пропозиції, а сама по собі фактична собівартість на ціну продажу не впливає (впливає планова або нормативна собівартість)» [9, с. 78-81].

На нашу думку, аргументи опонентів Я.В. Соколова не безперечні, що пов'язано з нерозумінням такого поняття, як об'єкт калькулювання. Ця дискусія дуже важлива і не завершена. Вона є практичним продовженням попередніх наукових дебатів щодо калькуляції як економічної категорії, об'єктів, методів обліку витрат, методів калькулювання та їх зв'язку.

Таким чином, під час розроблення облікової політики має бути прийняте рішення щодо об'єктів, методів обліку витрат, методів калькулювання та їх взаємозв'язку. П(С)БО 16 «Витрати» регламентує вимоги щодо формування собівартості в цілому по підприємству, метою такого калькулювання і є саме формування фінансових результатів за єдиними методологічними принципами незалежно від галузевих особливостей, а також єдина методологія оцінки запасів [10].

Об'єктом калькулювання може бути вид продукції, окремий виріб, робота, послуга або група однорідних виробів, що в цілому зводиться до матеріальних об'єктів або робіт та послуг, які мають споживчу вартість і є результатом виробництва. Альтернативним є підхід, який розроблений і з успіхом використовується багатьма закордонними компаніями – метод калькулювання витрат АВС. Його сутність калькулювання за видами діяльності, яке базується на твердженні, що джерелом виникнення витрат є не продукція, а діяльність, і що певні продукти під час свого виготовлення потребують конкретні види діяльності. Ці підходи зумовлені зростанням частки непрямих витрат.

В.Ф. Палій у процесі дослідження взаємозв'язку обліку та калькулювання визначає, що їх співвідношення проходить еволюцію і є різним на різних фазах становлення методології виробничого обліку. На першій фазі розвитку методології аналітичний облік витрат практично відповідає калькулюванню (рис. 2), але на другій фазі облік виходить за межі калькулювання саме тому, що він

забезпечує групування витрат за місцями їх виникнення, центрами відповідальності, обліковими об'єктами та іншими групуваннями, при цьому межі облікової системи ширші.

Рис. 2. Модель взаємозв'язку обліку витрат і калькулювання за фазами [9, с.79-80]

На сучасному етапі залежно від прийнятої облікової моделі та елементів облікової політики щодо обліку витрат об'єкти витрат і калькулювання можуть існувати паралельно у різних площинах, а саме: калькулювання може проводитись лише на підставі нормативів, а оцінка готової продукції може не базуватись на бухгалтерських калькуляціях. При цьому процеси обліку витрат і калькулювання паралельні.

Таким чином, відокремлення об'єктів обліку витрат і калькуляції повністю належить до компетенції підприємства і залежно від облікової політики конкретного підприємства можливою є їх повна відповідність, паралельне існування або розширення калькуляційними об'єктами об'єктів обліку витрат. Сукупна товарна продукція обов'язково є об'єктом обліку, але не об'єктом калькулювання. Взагалі можлива ситуація, коли немає на підприємстві бухгалтерської калькуляції, як і її об'єктів.

Досконала конкуренція практично не існує в жодній галузі економіки, крім сільського господарства. При цьому прояв кон'юнктурного ризику набуває виняткового значення, особливо у високоврожайні роки, коли різко збільшується пропозиція сільськогосподарської продукції. Високий врожай за певних обставин призводить до зменшення прибутків або навіть до збитків сільськогосподарських товаровиробників. В перспективі конкуренція в галузі сільського господарства зростатиме і водночас буде зростати рівень кон'юнктурного ризику.

Однією з особливостей сільського господарства, яка впливає на обліково-аналітичне забезпечення управління ним, є довгий період виробництва. Рішення щодо виробництва приймаються за рік, а то й більше, до моменту реалізації. За цей час ринкова ситуація може значно змінитися в несприятливий для підприємства бік. Порівняно з галузями промисловості, які мають також великий період виробництва, наприклад, суднобудування, сільськогосподарські підприємства знаходяться в більш несприятливих умовах, оскільки на всю продукцію не укладаються контракти до початку її виробництва, в той час як на продукцію суднобудування даються замовлення до початку виробництва і підписуються контракти. Для зниження ризику, викликаного даною особливістю сільського господарства, є нагальна необхідність в широкому використанні такого важливого інструменту ринкової економіки, як ф'ючерсні угоди.

Сільськогосподарське виробництво є високоризиковою галуззю економіки і з точки зору інвестування. Одночасно з цим можна виділити ще одну особливість сільського господарства порівняно з іншими галузями: високий рівень ризику за низької норми прибутку. Чим більший рівень ризику, тим більший має бути очікуваний прибуток, бо в іншому випадку зникає стимул для вкладання грошей у ризиковану справу. Тому прямі інвестиції в сільське господарство України закордонних інвесторів, враховуючи також високий рівень правового ризику і стан економіки, навряд чи матимуть значні обсяги, якщо не удосконалити правову базу.

Висновки. Таким чином, при обґрунтуванні основних моментів обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень щодо впливу на процес ціноутворення в аграрних підприємствах необхідно звертати увагу більше на малі підприємства, особливості нормативно-правового забезпечення їх діяльності, зокрема організації в них бухгалтерського обліку. Вважаємо, що керівники аграрних підприємств (зокрема й малих) при формуванні облікової політики повинні враховувати два аспекти: методичний (визначає конкретні способи відображення в обліку інформації про факти господарської діяльності, виходячи з допустимих альтернативних прийомів і способів відображення запасів) та організаційно-технічний (визначає форми обліку запасів, форми первинних документів, побудову системи внутрішнього контролю та управлінського обліку). При цьому важливим елементом обліково-економічної політики для обґрунтованого процесу ціноутворення на аграрному підприємстві має бути виважена система планування, аналізу, контролю та управління ризиками, у тісній взаємодії всіх її складових.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Сіренко Н.М. Проблема диспаритету цін в контексті ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції [Текст] / Н.М. Сіренко, А.В. Нирка // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2013. – Т. 1, Вип. 4. – С. 20-27.
2. Ульянченко Ю. О. Окремі питання удосконалення державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників [Текст] / Ю. О. Ульянченко, Н. В. Ульянченко. – Доступно з мережі Інтернет: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/11.pdf>
3. Реалізація продукції сільськогосподарськими підприємствами за 2014 рік : стат. бюлетень [відповід. за вип. О. М. Прокопенко] // Державна служба статистики України. – К., 2015. – 112 с.
4. Державна служба статистики України: офіційний сайт // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Петренко С.М. Теоретичні аспекти аудиторської оцінки постійності реалізації елементів обліково-економічної політики щодо процесу ціноутворення [Текст] / С.М. Петренко, Ю.О. Гонтаренко // Вісник ЖДТУ № 3 (53). – Доступно з мережі Інтернет: <http://eztuir.ztu.edu.ua/1393/1/47.pdf>.
6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV, із змінами та доповненнями / поточна редакція від 06.02.2015, чинний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення 26.02.2015)
7. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затвердж. наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 р. № 635 Доступно з мережі Інтернет: <http://tax.38044.org/UA/11952>
8. Податковий кодекс України : Закон від 02.12.2010 № 2755-VI / остання редакція від 17.01.2015, чинний [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 26.02.2015)
9. Облікова політика: навчальний посібник / [за ред. Г. М. Давидова]. – К. : Знання, 2010. – 479 с.
10. Витрати : Положення (стандарт) бухгалтерського обліку №16, затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 19.01.2000 р. за № 27/4248 / остання ред. від 09.08.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення 26.02.2015)